

An aerial photograph of the Centennial Hall (Hala Stulecia) in Wrocław, Poland. The hall is a large, circular, multi-tiered structure with a central green field. It is surrounded by green spaces, roads, and other buildings. In the background, there is a large, oval-shaped stadium. The text "Hala stulecia we Wrocławiu" is overlaid in the center of the image.

Hala stulecia we Wrocławiu

Mlena Kuchta
Julia Lech

Wprowadzenie do okresu historycznego (1813-1913)

Na wstępie należy zaznaczyć, że w roku 1813 Wrocław był częścią Prus. Jest to również rok klęski Napoleona, który w oczach wielu Polaków miał być wybawicielem z opresji po trzech rozbiorach. W roku 1815 decyzją kongresu wiedeńskiego następuje likwidacja namiastki polskiej niepodległości – Księstwa Warszawskiego (1807-1815), zostaje ono podzielone między Rosję, Prusy i Austrię. Część rosyjska zostaje zamieniona w Królestwo Polskie, podległe Imperium Rosyjskiemu.

Zanim Polska odzyskała niepodległość w 1918 roku, podejmowano próby odzyskania autonomii (powstanie listopadowe 1831 rok, powstanie styczniowe 1864 rok).

Geneza powstania Hali Stulecia

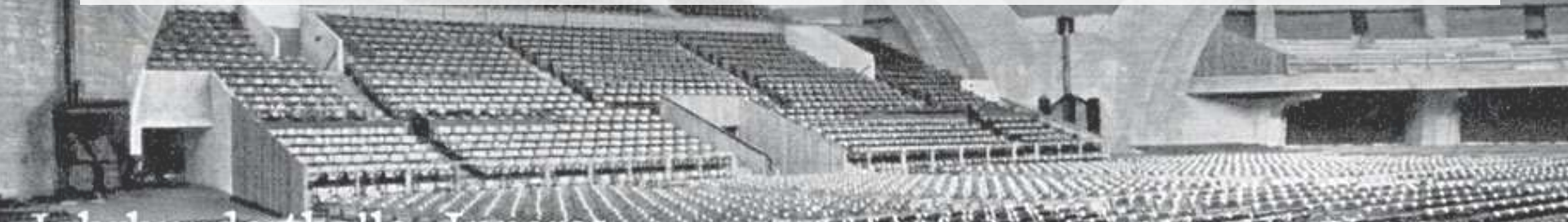
Powstanie hali związane było z setną rocznicą wydania we Wrocławiu przez Fryderyka Wilhelma III odezwy „Do mojego ludu” z 17 marca 1813 roku, wzywającej do powszechnego oporu przeciwko Napoleonowi Bonaparte. Rocznicę postanowiono uczcić odpowiednio wielką wystawą, prezentującą historię i gospodarczy dorobek Śląska. Zaplanowana została więc tzw. Wystawa Stulecia.

Geneza powstania Hali Stulecia

Max Berg – architekt

Miasto zorganizowało konkurs na projekt budynku, który jednocześnie miał zapewniać miejsce dla imprez przemysłowych, kulturalnych czy sportowych. Spośród 43 zgłoszonych projektów zaakceptowana została koncepcja miejskiego architekta Wrocławia, Maxa Berga, który zaproponował wielką halę wystawową o niespotykanej dotąd konstrukcji. W momencie powstania hala była obiektem wyjątkowym, mając żelbetowe przekrycie o największej rozpiętości na świecie (65 metrów) – większe rozmiary osiągały wówczas tylko nieliczne konstrukcje stalowe.

Geneza powstania Hali Stulecia

28 czerwca 1911 roku projekt uzyskał formalne zezwolenie na budowę.

Budowę hali ukończono w grudniu 1912 roku. W trakcie jej realizacji wybudowano na otaczających ją terenach liczne inne obiekty wystawowe, w tym Pawilon Czterech Kopuł, Pergolę, obiekty rekreacyjne itp. W hali umieszczono specjalnie dla niej zaprojektowane i wykonane przez znaną firmę Sauer (nadal istniejąca) organy naówczas największe na świecie.

Otwarcie hali nastąpiło 20 maja 1913, kiedy to nadburmistrz Paul Matting wygłosił patriotyczne przemówienie, w którym nazwał ją „pomnikiem wyzwolenia ojczyzny i przestrogą dla przyszłych pokoleń”.

Wystawa Stulecia

Wystawa – jak na ówczesne czasy – została zorganizowana z niespotykanym dotąd rozmachem. Obejmowała ona pamiątki z wojen napoleońskich oraz broń żołnierzy. Owszem, wiemy, że ekspozycja prezentowała historię i dorobek kulturalny ziem śląskich. W istocie była jednak manifestacją potęgi całych Prus i to w setną rocznicę rozgromienia wojsk Napoleona, a więc wojsk francuskich. Pogranicze niemiecko-francuskie od wieków stało w ogniu, stąd zapewne chęć tak dobitnego zaznaczenia zdobytej przewagi.

Okres wojenny

Przed II wojną światową hala, prócz wystaw i przedsięwzięć na mniejszą skalę, kilkakrotnie jeszcze była miejscem wielkich masowych imprez, w tym między innymi publicznych wystąpień najważniejszych funkcjonariuszy NSDAP z Adolfem Hitlerem na czele. Hala podczas wojny nieznacznie ucierpiała.

Rok 1936-1938

Architektura Hali

Pod wpływem utopii społecznych początku XX wieku zadeklarowanym celem architektów stało się stworzenie możliwie jak najszerszym warstwom społeczeństwa możliwości uczestniczenia w życiu kulturalnym, sportowym i towarzyskim. Pod tym względem *Hala Stulecia* w pełni spełniała wymagania swojego czasu. W III Rzeszy dążono do tego, aby budowli tej przypisać jakiś wyższy duchowy sens, aby – zgodnie z duchem czasu – stworzyć „katedrę narodu niemieckiego”. Od momentu zakończenia II wojny światowej polski już budynek posługuje się nazwą *Hala Ludowa* i jest dzisiaj spółką skarbu państwa.

Architektura Hali

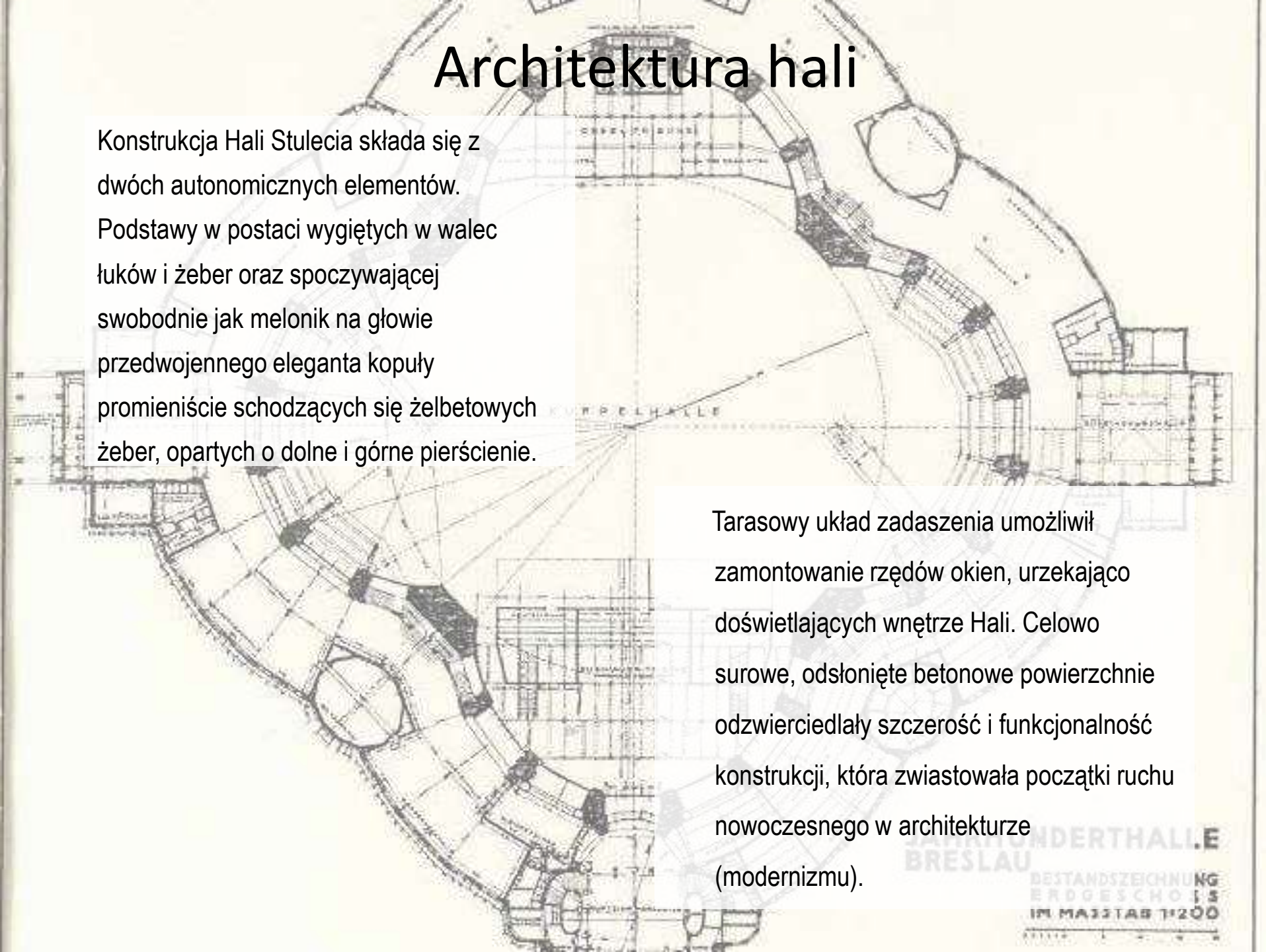
Hala Stulecia to wybitny przykład wczesnego modernizmu i innowacyjnego wykorzystania konstrukcji żelbetowych w budownictwie. Budynek nawiązuje do form historycznych, a zarazem jest pionierskim dziełem odpowiadającym na kształtujące się potrzeby społeczne.

Układ hali jest oparty na planie koniczyny, na której trzech końcach znajdują się małe hale wyjściowe, a na zachodniej, skierowanej w stronę centrum miasta – dwupoziomowa owalna hala wejściowa. Plan tak skomplikowanej budowli centralnej ma co najmniej dwie krzyżujące się osie symetrii, a przestrzeń środkowa dominuje wysokością nad pomieszczeniami bocznymi, wydzielonymi wewnątrz budynku ścianami lub systemem podpór.

Architektura hali

Konstrukcja Hali Stulecia składa się z dwóch autonomicznych elementów. Podstawy w postaci wygiętych w walec łuków i żeber oraz spoczywającej swobodnie jak melonik na głowie przedwojennego eleganta kopuły promieniście schodzących się żelbetowych żeber, opartych o dolne i górne pierścienie.

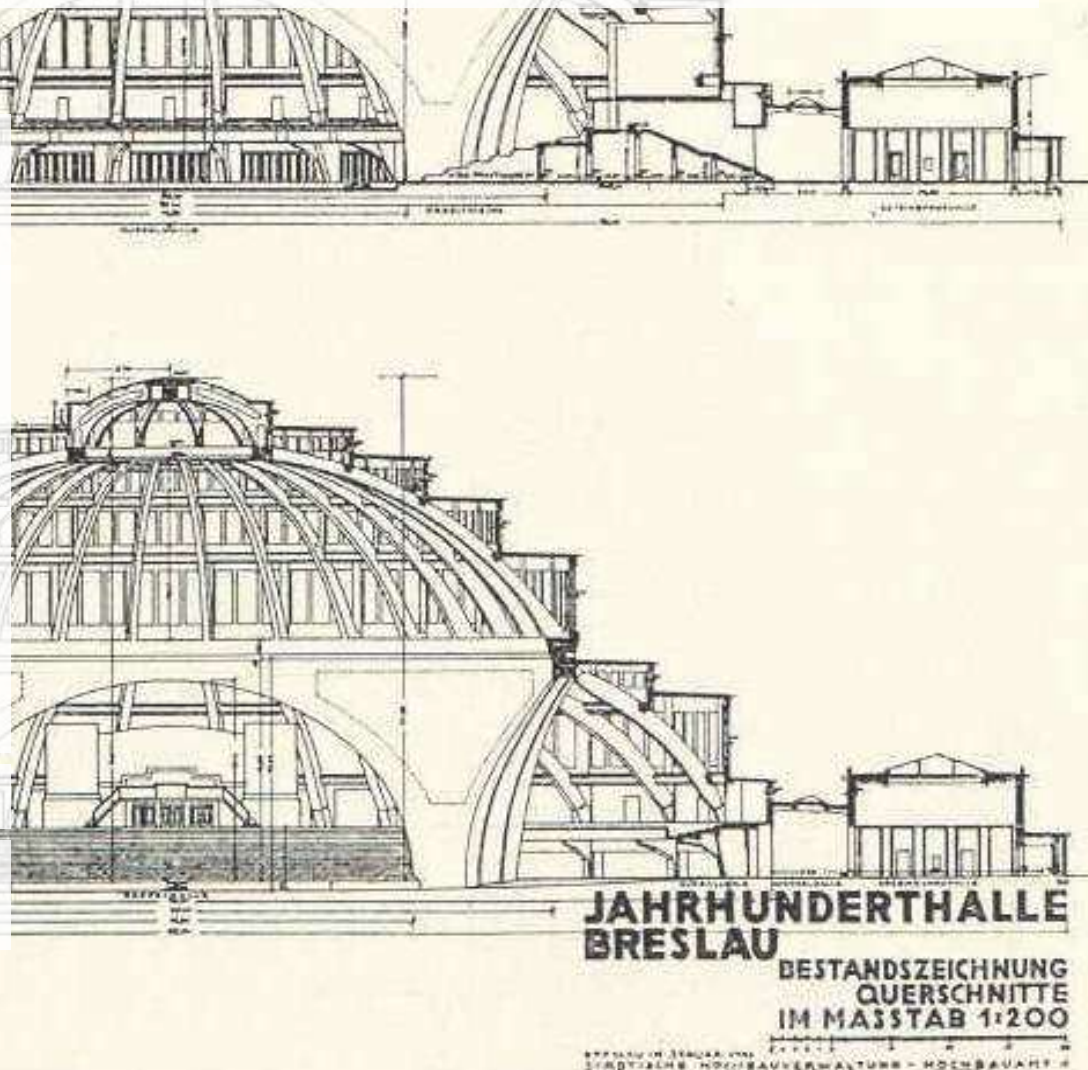
Tarasowy układ zadaszenia umożliwił zamontowanie rzędów okien, urzekająco doświetlających wnętrze Hali. Celowo surowe, odsłonięte betonowe powierzchnie odzwierciedlały szczerą i funkcjonalną konstrukcję, która zwiastowała początki ruchu nowoczesnego w architekturze (modernizmu).

Konstrukcja hali

Budynek Hali Stulecia wykonano w konstrukcji żelbetowej (z jednym wyjątkiem), a jego bryłę wyróżnia kopuła. W bryle budynku można wyodrębnić kilka zasadniczych elementów konstrukcji:

1. latarnia: to najwyżej położony element wieńczący kopułę, położona 36 m nad poziomem posadzki,
2. kopuła żebrowa: rozpiętość 65 m, wysokość 23 m; składa się z 32 żeber łukowych zwieńczonych u góry pierścieniem ściskany, a na dole głównym pierścieniem rozciągany,
3. podbudowa kopuły: stanowi ścianę (o grubości od 5 m przy fundamencie do 2 m na szczycie w poziomie oparcia łożysk) w kształcie cylindra, w której wykonano cztery otwory w kształcie arkad,
4. bloki fundamentowe,
5. kuluary: wejście główne i trzy wejścia boczne, cztery sale owalne.

Konstrukcja hali

W momencie powstania Hala była obiektem o największej rozpiętości kopuły na świecie – 65 metrów średnicy – przyćmiewając nawet rzymski Panteon. Potężniejsze rozmiary osiągały wówczas tylko nieliczne konstrukcje stalowe. Wysokość obiektu to imponujące 42 metry, maksymalna szerokość zaś 95 metrów. Szybka matematyka i już wiemy, że dysponujemy powierzchnią równą 14 tys. m². Obok centralnej hali w budynku zaplanowano okalające przestrzeń główną kuluary. Całość pomieścić miała 10 tys. zachwyconych osób.

Renowacja budowli

W czasach PRL nie przeprowadzono w hali żadnych poważniejszych prac, które w istotny sposób zmieniłyby jej charakter.

Jedynie kontekst urbanistyczny hali zmienił się dość silnie, poprzez odcięcie południowej części terenów wystawowych (zostały przekazane Ogrodowi Zoologicznemu), a zwłaszcza poprzez ustawienie w 1948 na placu przedwejsiowym Iglicy, która całkowicie zmieniła statyczny wyraz głównego wejścia hali.

Renowacji poddano:

- skucia z filarów hitlerowskich „gap”,
- położenia betonowej posadzki w kuluarach, i
- nstalacji centralnego ogrzewania (do tej pory hala nie była w ogóle ogrzewana),
- instalacji nagłośnienia
- i innych podobnych (stosunkowo mało znaczących) prac remontowych lub adaptacyjnych

Renowacja budowli

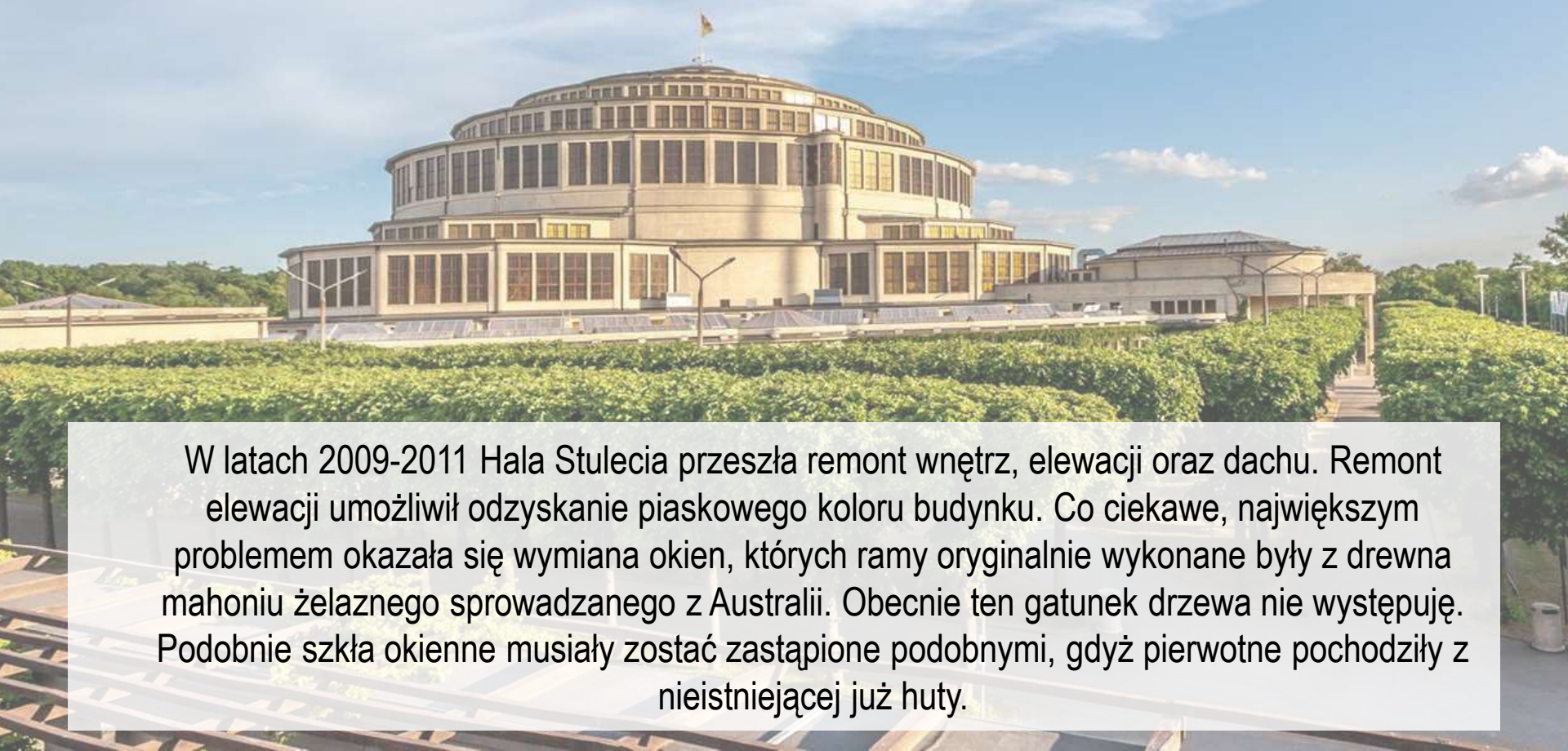
W 1997 roku odbył się remont generalny. Projekt zakładał zachowanie przejżytości i czystości konstrukcji.

Obejmował takie zmiany jak:

- montarz plastikowych rolet na oknach,
- dodanie tablic ogłoszeniowych i nagłośnienia
- zwiększenie miejsc z 2500 do 5500 tysięcy,
- dolne części tybun ruchome, dzięki czemu można powiększyć powierzchnię boiska lub powierzchnię wystawową
- przesunięcie iglicy w kierunku ulicy wystawowej.

Renowacja budowli

W latach 2009-2011 Hala Stulecia przeszła remont wnętrza, elewacji oraz dachu. Remont elewacji umożliwił odzyskanie piaskowego koloru budynku. Co ciekawe, największym problemem okazała się wymiana okien, których ramy oryginalnie wykonane były z drewna mahoniu żelaznego sprowadzanego z Australii. Obecnie ten gatunek drzewa nie występuje. Podobnie szkła okienne musiały zostać zastąpione podobnymi, gdyż pierwotne pochodziły z nieistniejącej już huty.

UNESCO

W 2006 roku hala została uznana za obiekt światowego dziedzictwa UNESCO. Wpisana do rejestru zabytków w 1962 oraz ponownie w 1977, wraz z zespołem architektonicznym obejmującym m.in. Pawilon Czterech Kopuł, Pergolę i Iglicę.

Obecnie hala i jej okolice są bardzo licznie odwiedzane przez zwiedzających nie tylko ze względu na samą halę, ale także na bliskość Pergoli z Fontanną Multimedialną, Ogrodem Japońskim oraz zoo.